

Короткі повідомлення

581.9 (477):582.594.2

І.М. Кваковська

***SPIRANTHES SPIRALIS* (L.) CHEVALL. (ORCHIDACEAE)
В УЖАНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРИРОДНОМУ ПАРКУ**

Spiranthes spiralis (L.) Chevall. (Orchidaceae) – європейсько-середземноморський вид на північно-східній межі поширення. Його ареал охоплює Центральну і Атлантичну Європу, Середземномор'я, Західне Закавказзя і Малу Азію [1].

Трапляється від низовин до нижнього гірського поясу на сухих пасовищах і вологих луках на слабко вапнякових і кислих ґрунтах в найрізноманітніших угрупованнях [7].

В Україні вид занесений до Червоної книги як вразливий, відомий досі лише з кількох місцевиростань на Опіллі та північній межі Прикарпаття [1].

Охороняється на прилеглих територіях Словаччини і Польщі, де є критично загрозеним таксоном [4, 7].

Під час флористичних досліджень у вересні 2006 року нами було виявлено два місцезнаходження *Spiranthes spiralis* на території Ужанського національного природного парку, в околицях с. Домашин, на південно-східному схилі.

Одна генеративна особина була знайдена на висоті 450 м н. р. м. на пасовищі, що належить до класу *Molinio-Arrhenatheretea* R.Тх. 1937, порядку *Cynosurion* R.Тх. 1937, асоціації *Lolio-Cynosuretum* R.Тх.1937 [6]. Проективне покриття – 80%: *Plantago lanceolata* L. (1), *Bellis perennis* L. (1), *Prunella vulgaris* L. (+), *Leontodon hispidus* L. (+), *Ranunculus repens* L. (+), *Lolium perenne* L. (+), *Cynosurus cristatus* L. (+), *Medicago lupulina* L. (+), *Potentilla reptans* L. (+).

Одна генеративна особина була знайдена на висоті 600 м на луці, де проходить сукцесійний процес заростання *Betula pendula* Roth. Тут також спостерігається періодичний випас. Лука належить до класу *Nardo-Callunetea* Prsg 1949, порядку *Violion caninae* Schwick. 1944, угруповання *Polygalo-Nardetum* Prsg 1953 [6]. Проективне покриття трав'яного покриву – 85%: *Thymus pulegioides* L. subsp. *chamaedrys* (Fries) Guşuleac (+), *Polygala vulgaris* L. (+), *Nardus stricta* L. (1), *Potentilla erecta* (L.) Răuschel (+), *Hieracium pilosella* L. (1), *Trifolium repens* L. (1), *Cynosurus cristatus* (+), *Leontodon hispidus* (1), *Carlina vulgaris* L. (+), *Euphrasia arctica* Lange ex Rostrup subsp. *slovaca* Yeo (+), *Setaria pumila* (Poiret) Schultes (+), *Agrostis capillaris* L. (+), *Juncus squarrosus* L. (+), *Lycopodium clavatum* L. (1), проективне покриття мохів – 40%.

Під час детально-маршрутних обстежень території Ужанського НПП в серпні 2008 року, в околицях с. Сіль були виявлені нові місцезнаходження *S. spiralis*.

Нові локалітети розміщені на право- та лівобережній частині потоку Шугайдуський, який є правою притокою р. Уж. Всього було виявлено 13 популяцій, які розміщені в межах висот 322-401 м. Популяції нечисленні, складаються з 1-61 генеративних особин. Загальна чисельність у всіх локалітетах становить 222 генеративні особини, з щільністю $1,86 \pm 0,18$ генеративних особин/1м². Висота генеративних рослин складає $16,72 \pm 0,67$ мм, довжина суцвіття $6,92 \pm 0,49$ мм, кількість квітів на одну особину $15,34 \pm 0,87$. Всі нові локалітети виявлені на луках, які належать до угруповань *Lolio-Cynosuretum* і використовуються протягом

вегетативного сезону як пасовища для корів та кіз. Висота трав'яного покриву складає 20-30 см. Найбільшу кількість особин (61 генеративна особина) виявлено на дуже витолоченій луці, еродована площа становить близько 5%. Було досліджено також прилеглі до виявлених місцевиростань луки, які використовуються як сінокоси. *S. spiralis* на цих ділянках не знайдено. Отже, можна зробити висновок, що оптимальним місцем вирощання для *S. spiralis* є луки, що використовуються як пасовища.

В усіх виявлених локалітетах за допомогою GPRS Garmin було знято координати і складено цифрову карту поширення, яка зберігається в науковому відділі УНПП. Закладено постійні пробні площі для ведення довгострокового моніторингу за станом популяцій.

Найближчі відносно до знайдених місцевиростань *S. spiralis* розташовані на прилеглій території Словаччини, у національному парку „Полоніни”, які датуються 1948-1987 роками. Тут відомо 8 місцезнаходжень цього виду [4, 5]. За останні роки, за повідомленнями колег із національного парку „Полоніни”, *S. spiralis* не знаходять у цих локалітетах, що пояснюється ними припиненням господарювання, а саме випасу.

Номенклатуру таксонів прийнято, згідно *Flora Europaea*, зі змінами, згідно Л.О. Тасенкевич [2]. Гербарний зразок *S. spiralis* зберігається у гербарії Державного природознавчого музею НАН України у м. Львові (LWS).

Отримана інформація розширює відомості про поширення *S. spiralis* виду на території України і може бути використана для підготовки третього видання Червоної книги.

1. Собко В.Г. Науки заповідне зілля. – К.: Фітосоціоцентр, 2005. – 452 с.
2. Тасенкевич Л. Природна флора Карпат. Список видів судинних рослин. – Львів: Державний природознавчий музей НАН України, 1998. – XIII+610 с.
3. Червона книга України. Рослинний світ / Відп. ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонко. – К.: УЕ, 1996. – 608 с.
4. Čeřovský J., Feráková V., Holub J., Maglocký S., Procházka F. Červená kniha ohrožených a vzacnych druhov rastlín a živočichov SR a ČR. Vol. 5. Vyššie rastliny. – Bratislava: Príroda a.s., 1999. – 456 p.
5. Hadač E., Terray J. a kol. Kvetena Bukovských vrchov. – Bratislava: Príroda, 1991 – 182 s.
6. Matuszkiewicz W. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. – Warszawa: PWN, 2001. – 537 s.
7. Polska Czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Wyd. 2 / Red.: R. Kaźmierczakowa, K. Zarzycki. – Kraków: Inst.botaniki im. W. Szafera PAN, Inst. Ochrony Przyrody PAN, 2001. – 664 s.

Ужанський національний природний парк, смт. Великий Березний, Закарпатська обл.
e-mail: naukaunpp@rambler.ru